
NATURAL RESOURCES, GOVERNANCE, NATIONAL SECURITY

**Alexandra Sarcinschi, Senior Researcher, PhD, National Defence University
"Carol I", Bucharest**

Abstract: Resources are the most important element in ensuring the survival and development of humankind, whether we are referring to the natural resources or human, financial, technological, informational ones, etc. From this perspective, the possibility to restrict the access to one of these types of resources may constitute a security threat to the national/regional/international security, with serious consequences for the international system.

This paper addresses this issue as a consequence of the fact that Europe is nowadays the scene of events, phenomena and processes that directly address the issue of resources: from natural resources (Europe's dependence on the energy outside the European Union) to the financial ones (financial and economic crisis has persistent effects on countries' economies and the Union) and the human ones (aging population and migration). The author will analyze these issues with an accent on the case in which the link between resources and security is most obvious: the case of natural resources, their governance and national security.

Keywords: resources, natural resources, resources governance, resource curse, national security.

Evenimentele din ultimul an de pe scena relațiilor internaționale au subliniat din nou faptul că lumea este în continuă modificare și că balanța de putere nu poate fi echilibrată. Complexul caz al Ucrainei demonstrează cum un actor statal cu amprentă geopolitică și energetică de mare amploare este capabil să modeleze mediul internațional de securitate folosindu-se, printre alte instrumente politice și militare, și de cel al resurselor naturale, în special al celor energetice. Încă din anii '90, a fost adusă supusă dezbaterii științifice o sintagmă de sorginte jurnalistică – „arma energetică” – ce ilustrează faptul că centrul de greutate al disputelor și competițiilor pentru supremație pe arena internațională s-a mutat dinspre sfera militară, unde se afla în timpul Războiului Rece, spre sfera economică, acestea derulându-se pe spații geopolitice și determinând remodelarea mediului de securitate local, regional și global în funcție de resursele energetice¹.

În același timp, tendințele geopolitice au o influență semnificativă asupra producției, prețurilor și schimburilor comerciale în sfera energiei. Factori precum prețurile mari la energie, scăderea nivelului de trai, slaba guvernare și instabilitatea politică, incapacitatea statului de a asigura securitatea infrastructurilor energetice critice, degradarea mediului

¹ Cristian BĂHNĂREANU, „Arma energetică” în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 7.

determină mare parte din ceea ce înseamnă comerțul cu energie, ridicând în mod logic întrebarea care este legătura dintre resursele naturale (în special energetice), tipul de guvernare (la nivelul statului și al resurselor) și securitatea națională și internațională.

1. Repere teoretice

Definiția cea mai simplă ce surprinde esența termenului *resursă* se referă la faptul că aceasta reprezintă o sursă de mijloace ce pot fi valorificate într-o împrejurare dată. Pornind de la această premisă, se poate deduce că resursa se află la baza puterii, este o sursă a ei. Așadar, tema acestei comunicări – resurse naturale, guvernare, securitate – se referă, de fapt, la analiza relațiilor de putere și a realizării securității din perspectiva gestionării resurselor, în special a celor naturale.

Deși vom focaliza analiza pe resursele naturale, cu trimiteri evidente la cele energetice, problematica resurselor nu se reduce la acestea, după cum ar putea reieși analizând succint ocurența acestui termen în dezbaterile internaționale din ultimul deceniu. Resursele sunt acele instrumente, capacități, materii, energii, fonduri financiare de care are nevoie o activitate social-umană pentru a se realiza². Resurse sunt toate elementele din natură, dar și cele furnizate de generațiile anterioare ce pot fi folosite direct sau indirect pentru satisfacerea nevoilor umane³. Fiecare activitate umană necesită resurse specifice, iar lipsa lor are o influență negativă puternică asupra desfășurării activității respective. În acest context, pot fi aduse în discuție teme precum resursele comune, protejarea resurselor disponibile, utilizarea eficientă a lor, guvernarea resurselor, dar și „blestemul resurselor”.

Dezbaterea despre resurse poate fi dusă dincolo de zona economică, în care sunt privite ca factori de producție, către zona relațiilor internaționale, în special prin ceea ce reprezintă resursele în configurarea relațiilor de putere dintre state. În abordarea experților RAND, puterea națională poate fi văzută produs al trei domenii distincte, dar la fel de importante: resursele disponibile sau produse de o țară, performanța națională ce derivă din presiunile externe cu care țara se confruntă corelate cu eficiența instituțiilor guvernamentale și capacitatea militară ce este înțeleasă în termeni de competență operațională rezultată din atât din resursele strategice disponibile organizației militare, cât și abilității acesteia de a le transforma în putere coercitivă efectivă⁴. Resursele naționale cuprind, în această tipologie, tehnologia, spiritul întreprinzător, resursele umane, resursele financiare/capital și resursele fizice.

Date fiind aceste implicații ale studiului accesului la resurse, în cele ce urmează vom analiza cadrul teoretic referitor la resurse și corelațiile dintre acestea și puterea și guvernare, respectiv securitatea națională/regională/internațională.

2. Rolul resurselor ca factori de producție în configurarea puterii naționale

Legătura dintre resurse și factori de producție constă în aceea că aceștia din urmă reprezintă potențialul de resurse economice atrase în circuitul economic. Furnizarea de bunuri și servicii nu este posibilă fără atragerea de resurse.

² Cătălin ZAMFIR, „Resurse”, în *Dicționar de sociologie*, coordonatori: Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Ed. Babel, București, 1998, p. 504.

³ Dan POPESCU (coord.), *Economie politică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2000, p. 7.

⁴ Ashley J. TELLIS; Janice BIALLY; Christopher LAYNE; Melissa McPHERSON, *Measuring National Power in the Postindustrial Age*, RAND Corporation, 2000.

În societatea contemporană, resursele naturale constituie atât baza activității economice, cât și unul dintre factorii ce determină puterea unui stat și relațiile de putere din cadrul sistemului internațional. În cadrul acestei categorii pot fi aplicate două criterii distincte: durata de folosire a respectivelor resurse și posibilitatea recuperării lor. Aplicând primul criteriu, pot fi distinse două subcategorii: resurse naturale epuizabile (energetice) și resurse naturale regenerabile (apă, aer și pământ). În același timp, în funcție de gradul de recuperare sau refolosire a lor în producție, resursele naturale pot fi nerecuperabile (energie, combustibil), parțial recuperabile (resurse biologice) și recuperabile (materii prime). De asemenea, se mai poate vorbi despre resurse utilizabile și neutilizabile și resurse regenerabile și neregenerabile⁵. Paul A. Samuelson și William D. Nordhaus au realizat corelarea acestor două tipologii conform următoarei figuri.

	Regenerabile	Neregenerabile
Utilizabile	Cherestea, teren agricol, energie solară	Petrol, gaze naturale
Neutilizabile	Rezervele de pește, calitatea aerului, priveliștile montane	Clima, deșeurile radioactive

Figura nr. 1: Clasificarea resurselor conform Paul A. Samuelson și William D. Nordhaus⁶

Resursele utilizabile includ terenul, resursele minerale și pădurile, iar într-o piață competitivă ce funcționează, acest tip de resurse ar trebui să fie eficient alocate. În schimb, resursele neutilizabile pot provoca probleme economice serioase prin aceea că folosirea lor este gratuită pentru individ, dar costisitoare pentru societate implicând costuri necompensate sau beneficii pentru alte părți. În ceea ce privește resursele regenerabile – energia solară, terenul agricol, apa râurilor, pădurile, rezervele de pește –, principala problemă o constituie utilizarea prudentă, fiind astfel permisă maximizarea valorii lor. În schimb, resursele neregenerabile (petrol, gaze naturale) există în cantități limitate și nu se regenerează suficient de rapid pentru consum, astfel că cea mai importantă problemă economică este alocarea lor eficientă în timp și spațiu.⁷

Tipologia de mai sus, prin aceea că aduce în prim-plan caracterul epuizabil al resurselor, reflectă faptul că volumul, structura și calitatea resurselor se modifică într-un ritm inferior celui în care se modifică nevoile umane (legea rarității resurselor).

În acest context, se poate afirma că posesia și alocarea resurselor determină și sunt determinate la rândul lor de performanța națională ca formă latentă de putere. Acest model explicativ a fost propus în anul 2000 de experții RAND (figura nr. 2) în monografia „Measuring National Power in the Postindustrial Age” (Măsurarea puterii naționale în epoca post-industrială)⁸.

⁵ Paul A. SAMUELSON, William D. NORDHAUS, *Economics*, 16th Ed., McGraw-Hill, 1998, pp. 325-326.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ashley J. TELLIS; Janice BIALLY; Christopher LAYNE; Melissa McPHERSON, *op. cit.*, RAND Corporation, 2000 (titlul în traducerea autorului).

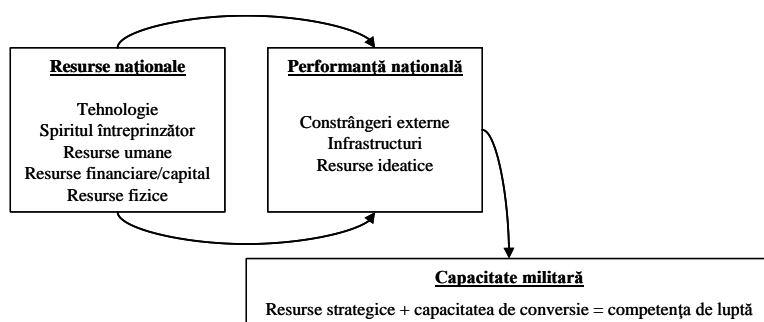

Figura nr. 2: Abordarea RAND referitoare la puterea națională⁹

Modelul RAND pornește de la organizarea statală pe trei domenii distincte în cadrul căreia primul domeniu, resursele naționale, reprezintă resursele necesare unei țări pentru a dezvolta capabilități necesare producerii unei forțe militare eficiente. De asemenea, modelul încorporează variabilele tradiționale ale analizei puterii unui stat – populația, suprafața, produsul intern brut, resursele naturale etc. – în variabile calitative ce se referă la capacitatea țării de a încorpora cunoașterea științifică în sferele politică, economică și socială, ceea ce reprezintă baza procesului de formare a unor noi forme de putere militară.¹⁰ Autorii monografiei consideră că cel de-al doilea domeniu dorește să surprindă mecanismele ce le permit țărilor să creeze sau să transforme resursele naționale, adică să transforme puterea latentă în forme tangibile de putere. Scopul introducerii acestei dimensiuni cu rol transformator, afirmă autorii, este de a depăși viziunea tradițională a statului ca „recipient cu granițe al puterii” (în original, „bordered power-container”, sintagmă ce aparține lui Anthony Giddens și prin care definește statul-națiune¹¹) către o abordare a țărilor ca structuri active social formate din actori și instituții statale și sociale ce există într-un mediu populat de entități similare străine (de peste graniță). Această dimensiune permite identificarea unui element pe care studiile tradiționale referitoare la putere nu l-au integrat în totalitate – relația unui stat atât cu mediul extern, cât și cu propria societate și consecințele acesteia asupra puterii naționale – prin analiza a trei variabile: constrângerile externe (ale sistemului internațional), capacitatea de infrastructură a statului și resursele ideatice.¹²

În fine, cea de-a treia dimensiune propusă de experții RAND identifică capacitatea militară tangibilă a unei țări. În acest context, capabilitățile militare sunt considerate a fi manifestarea efectivă a puterii naționale deoarece ele reprezintă puterea proiectabilă a unei țări ce poate fi folosită împotriva competitorilor și constituie prima linie de apărare.¹³ Autorii definesc capabilitățile militare ca fiind o rezultată a interacțiunii continue ciclice dintre resursele naționale și performanța națională. Instituțiile cuprinse în cel de-al treilea domeniu la care se face referire se bazează pe resursele pe care le produc atât pentru a continua să existe în plan intern, cât pentru a-și extinde puterea la nivel internațional, iar cea mai importantă manifestare a puterii externe este capacitatea militară.¹⁴ Deși factorul militar

⁹ Idem, p. xiv.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Anthony GIDDENS, *The Nation-State and Violence. Volume Two of a Contemporary Critique of Historical Materialism*, Polity Press, Cambridge, 1989 (retipărit), p. 120.

¹² Ashley J. TELLIS; Janice BIALLY; Christopher LAYNE; Melissa McPHERSON, *op. cit.*, RAND Corporation, 2000, p. xv.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

este luat în calcul în toate analizele referitoare la puterea statelor prin variabile precum cheltuielile militare și numărul personalului forțelor armate, experții RAND propun adâncirea analizei prin includerea a trei elemente de sinteză:

- resursele strategice pe care forțele armate le primesc din partea guvernului, ce includ bugetul apărării, forța de muncă, infrastructura militară, instituțiile de cercetare-dezvoltare, baza industrială pentru apărare, inventarul de luptă și sprijin;
- variabilele ce pot identifica modul în care aceste resurse sunt transformate în capabilități, precum: amenințările cu care se confruntă o țară și strategia de răspuns la acestea; structura relațiilor civil-militare; densitatea relațiilor externe cu instituții similare; natura doctrinei, instruirii și organizării; potențialul și capacitatea de inovare;
- capabilitățile forței de luptă, ilustrate printr-un larg spectru de competențe de luptă ce pot fi realizate într-un grad mai mare sau mai mic și care pot fi comparate cu cele ale altor țări.¹⁵

Așadar, resursele naționale pot fi transformate, în final, în capacitate militară. Resursele includ tehnologia, spiritul întreprinzător, resursele umane, resursele financiare/capital și resursele fizice. *Tehnologia* – definită ca materializare a cunoașterii, metodelor, resurselor și inovării – este considerată de către experții RAND drept piatra de temelie pentru producerea puterii naționale, în special prin capacitatea unei țări de a produce tehnologii critice. *Spiritul întreprinzător* este cea de-a doua resursă enumerată ce este expresia colectivă a nivelului de invenție și inovare, precum și al difuzării acestora în cadrul unei anumite societăți. Deși tehnologia este considerată în raportul RAND ca cel mai vizibil element al erei post-industriale, *resursele umane* sunt privite drept cel mai important element al acestei epoci, întrucât omul este cel care creează, codifică și asimilează cunoaștere.¹⁶ *Resursele financiare/capital* se referă la o masă omogenă creată prin decizii de economisire ce poate fi transferată cu ușurință de la o industrie la alta¹⁷. Raportul RAND subliniază faptul că importanța capitalului pentru politică derivă din caracterul său fungibil ceea ce îl face ușor de transformat în putere și influență. În fine, ultimul domeniu propus de RAND în măsurarea puterii naționale este acela al *resurselor fizice*. Se pornește de la premisa că transformarea societății din agricolă în industrială și post-industrială a pus în mișcare un proces de transformare economică ce a dat naștere unor noi nevoi de resurse fizice variate: dacă în societatea agricolă, resursele fizice de bază (în special pământul) au avut cea mai mare utilitate, în societatea industrială resursele energetice au deținut poziția principală, iar în cea post-industrială creșterea economică bazată pe cunoaștere a devenit punctul central al progresului. În prezent, valoarea *resurselor naturale* ca stoc, cu excepția resurselor energetice, pare a se reduce pe măsură ce cunoștințele tehnice furnizează noi modalități de utilizare mai eficiente a resurselor naturale existente, dar și substituenți sintetici pentru cele epuizabile.¹⁸ În cadrul teoretic propus, sunt prezentați patru indicatori – stocurile de alimente, sursele de

¹⁵ Idem, p. xvi.

¹⁶ Idem, p. 73.

¹⁷ Frank KNIGHT, "Diminishing Returns from Investment", *Journal of Political Economy*, Vol. 52, March 1944 apud Ashley J. TELLIS; Janice BIALLY; Christopher LAYNE; Melissa McPHERSON, *op. cit.*, RAND Corporation, 2000, p. 81.

¹⁸ Idem, p. 88.

energie, mineralele critice și metalele rare – pentru care se măsoară nivelul producției interne, dimensiunea depozitelor securizate, sursele, durabilitatea și securitatea accesului străin.

Deși modelul teoretic propus de RAND oferă indicatori concreți pentru măsurarea impactului resurselor naturale asupra puterii naționale, unii teoreticieni afirmă că modul în care resursele naturale interacționează cu puterea este neclar. Astfel, Benjamin K. Sovacool, specialist danez în probleme de politică energetică și mediu, în studiul „Introduction. Defining, measuring, and exploring energy security” (Introducere. Definirea, măsurarea și explorarea securității energetice), din „The Routledge Handbook of Energy Security” (Manualul Routledge al securității energetice), concluzionează, în urma analizei a 45 de definiții ale securității energetice, că legătura dintre resursele naturale și putere este una dinamică și depinde de contextul social¹⁹. Sovacool afirmă că nu doar statele au abordări diferite asupra politicilor legate de resurse, dar chiar și paradigma sau logica ce domină administrarea rezervelor de resurse poate fi diferită într-o anumită perioadă față de cea din altă perioadă de timp, explorând în acest sens formele pe care resursele naturale și puterea le pot lua în diferite contexte istorice.

În relația cu puterea, resursele naturale sunt considerate de unii analiști ca fiind atât sursă, cât și efect al acesteia²⁰. Resursele naturale constituie un element al puterii, controlul asupra acestora influențând și balanța de putere la nivel internațional. Jost Wübbeke, cercetător asociat la Institutul „Fridtjof Nansen” (Norvegia), subliniază faptul că mare parte a resurselor naturale nu prezintă interes pentru sfera politică: actorii politici pot stabili care resurse sunt critice sau strategice pentru puterea și securitatea națională în funcție de valoarea economică a acestora, relevanța militară, deficitul estimat și concentrarea ofertei/aprovizionării²¹. Exemplele cu care Wübbeke își susține teza fac referire nu numai la petrol, ci și la elementele rare indispensabile dezvoltării tehnologiei de vârf care, deși la prima vedere nu par a constitui motiv pentru declanșarea conflictelor, au fost recunoscute recent ca având o strânsă legătură cu puterea și securitatea națională²². Un articol din anul 2010 publicat în *The Economist*, la care face trimitere și Wübbeke, invocă panica creată în țările industrializate de evaluarea cererii și ofertei de metale rare în lume ce, în anul 2009, au fost de 134.000 t (cererea), respectiv 124.000 t (oferta), iar pentru anul 2012, prognoza la momentul respectiv vehicula o cerere de 180.000 t de metale rare. Acestea în condițiile în care China, furnizor pentru 97% din cererea de metale rare la nivel mondial, decisese să reducă exporturile de la 50.000 t la 30.000 t.²³ Prognoza oferă cifre ce pot spori îngrijorarea

¹⁹ Benjamin K. SOVACOOL, „Introduction. Defining, measuring, and exploring energy security”, în B. Sovacool (coord.), *The Routledge Handbook of Energy Security*, Routledge, Londra, 2011, apud Enrico FELLS, Jan-Frederik KREMER, Katharina KRONENBERG (coord.), *Power in the 21st Century. International Security and International Political Economy in a Changing World*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012, p. 97.

²⁰ Jost WÜBBEKE, „Three World of Natural Resources and Power” în *Power in the 21st Century. International Security and International Political Economy in a Changing World*, Enrico FELLS, Jan-Frederik KREMER, Katharina KRONENBERG (coord.), Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012, pp. 97-115.

²¹ Idem, p. 98.

²² N.V., „Rare-Earth Metals. The Difference Engine: More Precious than Gold” în *The Economist*, ediția on-line, 17 septembrie 2010, URL: http://www.economist.com/blogs/babbage/2010/09/rare-earth_metals (n.n.), apud Jost WÜBBEKE, *op. cit.*, 2012.

²³ N.V., „Rare-Earth Metals. The Difference Engine: More Precious than Gold” în *The Economist*, ediția on-line, 17 septembrie 2010, URL: http://www.economist.com/blogs/babbage/2010/09/rare-earth_metals (n.n.).

identificată de către analiștii *The Economist*: se estimează că, în anul 2014, cererea de metale rare va crește la 205.000 t, în timp ce producția nu va depăși 203.500 t²⁴.

În acest context, relațiile de putere dintre state sunt influențate de disponibilitatea resurselor, guvernele folosind în anumite momente resursele critice ca instrument de presiune politică. Un exemplu din zona europeană este cel al boicotării importurilor de petrol din Iran de către UE în anul 2012 pentru a contracara ambițiile nucleare iraniene, în condițiile în care, la acel moment, țările Uniunii importau peste un sfert din producția de petrol a Iranului, iar Arabia Saudită și alte țări exportatoare s-au angajat să acopere nevoile europene în materie de petrol²⁵.

Este evident, așadar, că resursele, în special cele naturale, constituie în primul rând un factor de putere, actorii care dispun de resurse consistente și de calitate având posibilitatea de a dezvolta un statut important pe scena internațională.

3. Guvernarea în „ecuația” ce cuprinde ca variabile resursele (în special cele naturale) și securitatea

Resursele – indiferent că este vorba despre cele materiale sau umane, primare sau derivate – pot constitui o sursă de bunăstare pentru majoritatea țărilor care le dețin. În cazul majorității țărilor dezvoltate, democratice, deținerea de resurse determină existența unui nivel de trai ridicat ceea ce este corelat cu un nivel ridicat de securitate economică, socială și politică a cetățenilor respectivei țări, excepție făcând cazurile în care pericolele și amenințările sunt de natură ecologică sau teroristă. De asemenea, excepție sunt și cazurile în care se manifestă așa-numitul „blestem” al resurselor sau „paradoxul abundenței” ce aduce în prim-plan importanța sporită ce este acordată în prezent resurselor naturale. Acesta se referă la faptul că țările și regiunile cu resurse naturale abundente, în special neregenerabile, au o creștere economică mai lentă și rezultate de dezvoltare mai slabe decât țările cu mai puține resurse naturale.

Cu două decenii în urmă, Richard M. Auty, economist britanic, a formulat și analizat teza „blestemului resurselor” pornind de la faptul că statisticile contrazic abordarea tradițională conform căreia rolul resurselor naturale, al deținerii acestora, în dezvoltarea economică este unul critic în primele faze ale procesului de dezvoltare în care veniturile sunt mici²⁶. Analiza realizată de către Auty în termeni de performanță economică, demonstrează că țările bogate în resurse nu numai pot eșua în a beneficia de pe urma deținerii de resurse naturale numeroase, dar chiar pot avea performanțe economice mai slabe decât cele cu resurse mai puține.

Teza „blestemului resurselor” a fost dezvoltată ulterior lucrării lui Auty, fiind realizate corelații între abundența resurselor, pe de o parte, și declanșarea și desfășurarea unui război civil, pe de altă parte sau între abundența resurselor și un nivel scăzut de democrație în țara

²⁴ Conform Companiei industriale australiene pentru minereuri apud Rare Earth News, URL: <http://rareearthnews.wordpress.com/key-statistics/>.

²⁵ European Affairs, *EU Agrees To Boycott Iranian Oil, Aligning With Long-Standing U.S. Ban (1/24)*, January 2012, The European Institute, URL: <http://www.europeaninstitute.org/January-2012/eu-agrees-to-boycott-iranian-oil-aligning-with-long-standing-us-ban-124.html>.

²⁶ Richard M. AUTY, *Sustaining Development in Mineral Economies: The Resource Curse Thesis*, Routledge, New York, 1993, p. 1.

care le deține.²⁷ Analizând literatura de specialitate, Andrew Rosser, expert al Institutului pentru Studii de Dezvoltare din Marea Britanie, concluzionează că există numeroase studii ce sugerează că abundența resurselor naturale este asociată declanșării unui război civil și influențează durata și intensitatea acestuia²⁸. Autorul face trimitere la trei dintre lucrările lui Paul Collier și Anke Hoeffler – „On Economic Causes of Civil War” (Despre cauzele economice ale războiului civil), 1998; „Greed and Grievance in Civil War” (Lăcomia și abuzul în războiul civil), 2000; „The Political Economy of Secession” (Economia politică a secesiunii), 2002 – ce sunt dedicate examinării corelației dintre resursele naturale și războaiele civile. În prima lucrare, cei doi autori demonstrează că relația dintre aceste două elemente este o curbă în U: inițial, deținerea de resurse naturale abundente sporește riscul de război civil, însă, după atingerea unui anumit nivel al exporturilor, acest risc se reduce²⁹. Corelația dintre resursele naturale și războiul civil este demonstrată pe baza unui alt set de date și în cea de-a doua lucrare, iar în cea de-a treia citată de către Rosser, autorii analizează efectul abundenței resurselor naturale asupra diferitelor tipuri de războaie civile și arată că acest tip de resurse cresc riscul declanșării războaielor civile secesioniste și nesecesioniste, dar primele au o probabilitate de producere de trei ori mai mare decât cele din urmă în condițiile asocierii cu abundența resurselor naturale³⁰.

În fine, conform aceluiași expert britanic, literatura de specialitate corelează resursele naturale și cu tipul de regim politic din țara care le deține și exemplifică prin lucrarea lui Leonard Wantchekon, „Why Do Resource Dependent Countries Have Authoritarian Governments?” (De ce țările dependente de resurse au guverne autoritare?) publicată în anul 1999, în care, în urma analizei de date economice din perioada 1950-1990 referitoare la 141 de țări, autorul concluzionează că, pe de o parte, o creștere de un procent în dependența de resurse naturale, măsurată ca proporție a exporturilor primare în PIB, crește probabilitatea existenței unei guvernări autoritare cu 8%, iar, pe de altă parte, în țările bogate în resurse naturale, dar cu guvernare nedemocratică, există o probabilitate mai mare de a avea o tranziție înceată către democrație sau chiar de a eșua în atingerea acestui deziderat.³¹

Este evident, așadar, că, deși aceste aserțiuni pot fi contestate, există o legătură strânsă între deținerea de resurse naturale abundente și riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității, de la nivelul individului uman la cel internațional, în aceeași măsură în care abundența resurselor naturale poate constitui sursa bunăstării populației și a securității naționale. Diferența între aceste două stări este dată, în principal, de factorul politic, de modul în care sunt gestionate resursele naturale. În acest context se poate vorbi despre *guvernarea resurselor* ce reprezintă modul în care guvernul reglementează și gestionează atât utilizarea resurselor naturale, cât și redistribuirea costurilor și a veniturilor ce derivă din acele resurse³². Pornind de la această definiție, experții Centrului Internațional pentru Transformare din Bonn

²⁷ Andrew ROSSER, *The Political Economy of the Resource Curse: A Literature Survey*, Working Paper 268, 2006, Center for the Future State, Institute of Development Studies, UK, pp. 9-10, URL: <http://www.ids.ac.uk/publications>.

²⁸ Idem, p. 9.

²⁹ Paul COLLIER și Anke HOEFFLER, *On Economic Causes of Civil War*, Oxford Economic Papers No. 50, pp. 563-573, apud Andrew ROSSER, *op. cit.*, 2006, p. 9.

³⁰ Paul COLLIER și Anke HOEFFLER, *The Political Economy of Secession*, Development Research Group, World Bank, 2002, apud Andrew ROSSER, *op. cit.*, 2006, p. 9.

³¹ Leonard WANTCHEKON, *Why Do Resource Dependent Countries Have Authoritarian Governments?*, Yale University, New Haven, 1999, apud Andrew ROSSER, *op. cit.*, 2006, p. 10.

³² Volker FRANKE, Jolien SCHURE, *Governing the Gift of Nature. Resource Conflict Monitor: The Links between Governance, Conflict and Natural Resources*, Bonn International Center for Conversion, 2007, p. 14.

(CITB), au propus un instrument pentru monitorizarea modului în care țările bogate în resurse gestionează, administrează și guvernează resursele naturale proprii, ilustrând impactul calității guvernării resurselor asupra declanșării, intensității și duratei unui conflict violent. În opinia autorilor, *monitorul conflictului pentru resurse* (MCR) servește drept instrument nu numai pentru identificarea și sprijinirea acelor cazuri în care guvernarea resurselor se desfășoară într-un mod viabil ci, de asemenea, contribuie la prevenirea conflictelor, reconstrucția post-conflict și dezvoltarea durabilă³³. Mai mult, pentru monitorizarea guvernării resurselor a fost propus *indexul guvernării resurselor* ce este bazat pe analiza de date secundare din diverse surse, corelând indicatori generali ai bunei guvernări (tip de regim, drepturi politice, libertăți civile, libertatea presei) cu indicatori ai guvernării referitori la managementul și reglementarea sectorului resurselor (condiții sociale și de muncă, mediu, comunități, comerț) și la veniturile rezultate din utilizarea acelor resurse (venit, cheltuieli, transparență)³⁴. De asemenea, CITB propune și *indexul respectării regimului resurselor* ce măsoară gradul în care țările sunt membre ale unor tratate și convenții relevante (include 22 de convenții și acorduri vizând standarde sociale și de muncă, mediu, comunități/minorități, acorduri de schimb specifice și convenții referitoare la venituri și transparență)³⁵.

Din păcate, începând cu anul 2007, aceste instrumente nu au mai fost actualizate, însă perioada de zece ani pentru care sunt analizate cele 90 de țări oferă date ce pot conduce la formularea unor concluzii pertinente asupra corelației dintre resurse și conflict. Astfel, prin realizarea unei tipologii a țărilor pe baza criteriului guvernării resurselor (țări cu nivel înalt de guvernare a resurselor, țări cu nivel mediu de guvernare a resurselor, țări cu nivel scăzut de guvernare a resurselor) și corelarea sa cu problematica conflictului intern, reiese că în țările în care nivelul guvernării resurselor este scăzut se desfășoară conflicte mai intense decât în țările în care nivelul guvernării resurselor este ridicat³⁶. Conform indicatorilor prezentați anterior, experții CITB au clasificat cele 90 de țări astfel:

- țări cu nivel ridicat de guvernare a resurselor: Argentina, Australia, Benin, Bolivia, Botswana, Canada, Chile, Columbia, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Estonia, Germania, Guyana, Honduras, Letonia, Lituania, Malawi, Mali, Mauritius, Moldova, Mongolia, Namibia, Nicaragua, Norvegia, Slovacia, Trinidad și Tobago, Ungaria, Uruguay, Venezuela;
- țări cu nivel mediu de guvernare a resurselor: Algeria, Angola, Azerbaijan, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Burundi, Camerun, Ciad, Congo, Coasta de Fildeș, Cuba, Eritrea, Fiji, Gabon, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Indonezia, Kazahstan, Kenya, Republica Kârgâză, Lesotho, Liberia, Madagascar, Malaysia, Mauritania, Mozambic, Nepal, Niger, Nigeria, Peru, Federația Rusă, Sao Tome și Principe, Senegal, Sierra Leone, Swaziland, Tanzania, Thailanda, Timorul de Est, Togo, Ucraina, Yemen, Zambia, Zimbabwe;

³³ Bonn International Center for Conversion, *Resource Conflict Monitor Website*, URL: <http://www.bicc.de/rcm/index.php>.

³⁴ Idem, URL: <http://www.bicc.de/rcm/sources.html#rgi>.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Idem, URL: http://www.bicc.de/rcm/index.php?action=aggr_groups.

- țări cu nivel scăzut de guvernare a resurselor: Afghanistan, R.D. Congo, Guinea Ecuatorială, Iran, Irak, R.D. Coreeană, RDP Lao, Libia, Myanmar, Oman, Somalia, Sudan, Siria, Turkmenistan, Uzbekistan, Vietnam³⁷.

Considerând indexul propus de experții CITB în relație cu cadrul teoretic referitor la „blestemul resurselor” sau „paradoxul abundenței”, pot fi sintetizate următoarele aserțiuni ce, inițial, au constituit ipoteze de lucru în construirea monitorului conflictului pentru resurse: disponibilitatea resurselor naturale într-o țară sporește conflictul; un nivel ridicat de dependență de un număr limitat de resurse sporește conflictul; diferitele tipuri de resurse au impacturi diferite asupra conflictului; un nivel ridicat de guvernare a resurselor reduce conflictul; un nivel ridicat de democrație conduce la un nivel ridicat de guvernare a resurselor; transparența și responsabilitatea în guvernarea resurselor reduce posibilitatea de declanșare a unui conflict; folosirea resurselor pentru dezvoltare (educație, sănătate, infrastructură) reduce posibilitatea de declanșare a unui conflict; existența unor conflicte anterioare conduce la realizarea unui nivel ridicat de guvernare a resurselor; tipul de resurse naturale deținute de o țară îi influențează nivelul de guvernare a resurselor; un nivel ridicat de guvernare a resurselor conduce la un nivel ridicat al bunăstării în țara respectivă.

Așadar, cel puțin în ceea ce privește resursele naturale, se poate afirma că există o relație de determinare reciprocă între tipul și volumul de resurse deținute de o țară, tipul de guvernare și nivelul de realizare a securității și, mai mult, această relație poate fi extrapolată și în cazul resurselor umane, financiare, tehnologice, de cercetare-dezvoltare și informaționale. Totuși, la nivel internațional cuvântul-cheie în ceea ce privește securitatea în cazul resurselor de orice tip este interdependența și cooperarea, interesele politice și jocurile geopolitice constituind factori perturbatori în procesul de realizare și asigurare a securității naționale și internaționale.

Bibliografie:

AUTY, Richard M., *Sustaining Development in Mineral Economies: The Resource Curse Thesis*, Routledge, New York, 1993.

BĂHNĂREANU, Cristian, „Arma energetică” în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

FELS, Enrico, Jan-Frederik KREMER, Katharina KRONENBERG (coord.), *Power in the 21st Century. International Security and International Political Economy in a Changing World*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012.

FRANKE, Volker; Jolien SCHURE, *Governing the Gift of Nature. Resource Conflict Monitor: The Links between Governance, Conflict and Natural Resources*, Bonn International Center for Conversion, 2007.

GIDDENS, Anthony, *The Nation-State and Violence. Volume Two of a Contemporary Critique of Historical Materialism*, Polity Press, Cambridge, 1989 (retipărit).

POPESCU, Dan (coord.), *Economie politică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2000.

³⁷ Ibidem.

ROSSER, Andrew, *The Political Economy of the Resource Curse: A Literature Survey*, Working Paper 268, 2006, Center for the Future State, Institute of Development Studies, UK, 2006.

SAMUELSON, Paul A., William D. NORDHAUS, *Economics*, 16th Ed., McGraw-Hill, 1998.

TELLIS, Ashley J.; Janice BIALLY; Christopher LAYNE; Melissa McPHERSON, *Measuring National Power in the Postindustrial Age*, RAND Corporation, 2000.

VERRASTRO, Frank A.; Sarah O. LADISLAW; Matthew FRANK; Lisa A. Hyland, *The Geopolitics of Energy. Emerging Trends, Changing Landscapes, Uncertain Times*, Center for Strategic & International Studies, Washington, 2010.

ZAMFIR, Cătălin, și Lazăr VLĂSCEANU (coord.), *Dicționar de sociologie* Ed. Babel, București, 1998.

European Affairs, *EU Agrees To Boycott Iranian Oil, Aligning With Long-Standing U.S. Ban (1/24)*, January 2012, The European Institute.

Bonn International Center for Conversion, *Resource Conflict Monitor Website*.